

ולרינה איטלקית *Valeriana dioscoridis* גיאופיט עשבוני (מרץ 2021)

ערגה אלוני

ולרינה איטלקית היא צמח עשבוני רב-שנתי המשתייך לסדרת Depsacales - שלמונאים, למשפחת Caprifoliaceae - יערתיים, לבת משפחת ה-Valerianoideae. בעבר הצמח השתייך למשפחת הולריניים.

זהו גיאופיט בעל קנה-שורש עבה וקצר הטמון בעומק 10-15 ס"מ בקרקע ולו שורשים עבים וקצרים (דנין 1983). בתקופת החורף הצמח מתעורר ומפתח עלים ראשונים קרחים, נגדיים בעלי פטוטרת ארוכה באורך 10-15 ס"מ, שסועים מנוצים לאונות גדולות ורחבות. הם מתפתחים על חלקו התחתון של גבעול התפרחת. בחלקו העליון של עמוד התפרחת מתפתחים עלים שונים, קטנים ובעלי אונות צרות (פינברון-דותן, דנין 1991).

ולרינה איטלקית מימין: צמח בפריחה. משמאל: העלים בבסיס הצמח. צילמה ערנה אלוני ©

הגבעול נושא הפרחים חלק זקוף וגבוה (עד 1.50 מ') שאינו מסתעף, מפתח בקצהו תפרחת כדורית צפופה דמוית סוכך (Feinbrun-Dothan 1978). גביע הפרח מוסתר, בן 5 עלים מאוחים לצינור. הכותרת בת 5 אונות מוארכות מאוחות בחלקן התחתון לצינור נטוי בעל גבנון. הפרחים לבנים ורודים בלתי נכונים, דו מיניים גודלם 10 מ"מ.

ולרינית איטלקית- מימין תפוחת כדורית צפופה דמוית סוכך. משמאל: מבנה הפרח ואברי הרבייה. צילם נעם עביצל המקור צמח השדה ©

לפרח עלי כותרת מעוגלים ומבנה דו שפתיני: בשפה תחתונה עלה כותרת אמצעי גדול וארוך משתי אונות הכותרת שלצדו. שפה עליונה מורכבת משתי אונות מעוגלות וזהות (שמידע 2005). אבקנים 3 קבועים על הכותרת, בעלי זירים דקים ומאבקים מלאים גרגירי אבקה הבולטים מלוע הפרח. עם התרוקנותם מאבקה, הם מתארכים ונוטים לכוון ההיקף. השחלה תחתית עם ביצית אחת, עמוד העלי בגובה הלוע. ריח הפרחים ועומס גרגירי האבקה, מושכים דבורים קטנות, יקרוניות זבובים ואחרים. המאבקים הם חרקים. לאחר הפריחה מתארכים החלקים נושאי הפרח והתפוחת מתבדחת. הפרי המבשיל הוא אגוזית חד זרעית. בראש הגביע העוטף את הפרי מתפתחת ציצת שער רכה לבנה הנושאת את הזרעון ומפיצה אותו באמצעות רוח (זהרי, 1978). ולרינה איטלקית פורחת באביב המוקדם מפברואר עד אפריל.

ולרינית איטלקית-מימין: תחילת התפתחות הפרי באמצע: תפוחת מבודרת עם זרעונים נושאי ציצית. צילמה ערגה אלוני © משמאל איור הסבמה של מבנה הפרח, באמצע מבנה הפרח מימין זרעון. המקור זוהרי 1978.

מינים המשתיכים לוולריניים, מוכרים כצמחי רפואה. המין **ולרינה רפואית** - *V. officinalis* (שלא גדל בר בארץ) מוכר ביותר וידוע כצמח מרפא כבר מהתקופות העתיקות בשל החומר *valerian* שמופק ממנו עד היום (נטורופדיה מעודכן ב2020). החומר ממוצה מקנה השורש בצורת שמן נדיף המאופיין בריח חזק, וכולל את החומרים הבאים: מונוטרפנים, ססקוטרפנים-שהן תרכובות המאפיינות שמנים נדיפים כמו הולריין, פלבנואידים, אירינואידים- שהם מונוטרפנים לרוב מרים המופיעים כגליקוזידים, פנולים וחומצות אמינו. תרופה מהצמח משמשת כנוגדת חרדה, נגד יתר לחץ דם, משפרת תסמונת המעי הרגיז וכאבי בטן עוויתיים, נוגדת עוויתות שרירים ונדודי שינה, דכאון וכאבי ראש. תמציות ממינים אחרים יעילים כנגד חמצון, נוגדי פרכוס ואנטי ציטוקינינים. קנה השורש של **ולרינה איטלקית** ניחן בריח הנדיף של ולריאן. אולם הניסיונות להפיק ממנו חומרי מרפא כשלו (שמידע 2005). לאחרונה זוהו בקנה השורש 4 אירידואידים חדשים- שהם מונוטרפנים מרים, (Kirmizibekmeza et al 2018), אשר סוברים שבריכוזים שונים יכולים לשמש תרופה כנגד סרטן בתחום הגניקולוגי.

בית הגידול של הצמח הם סלעים ומצוקים מוצלים לרוב במפנה צפוני לח וכן בכיסי קרקע אדומה עשירה ברקבובית. גדל בגליל עליון והתחתון, בכרמל ובשפלה, בהרי יהודה, בגלבע בחרמון ובגולן.

תפוצתו העולמית היא מזרח ים תיכון. חודר למערב האזור האירנו-טורני.

ספרות:

דנין א. (אלון ע עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע כרך 11 עמ' 117

זהרי מ. 1978. כל עולם הצמחים מהדורה 3. עם עובד.

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

שמידע א. 2005. צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה

נטורופדיה <https://www.naturopedia.com>

Davis PH (ed.) 1972. Flora of Turkey and the East Aegean Islands 4: 1-657. Edinburgh University Press, Edinburgh

Feinbron-Dotan, N. 1978. Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem. V. 3 p. 256

Kirmızıbekmeza H. Kúszb N. Bérđic P. Zupkóc I. Hohmannb J. 2018. New iridoids from the roots of Valeriana dioscoridisSm Hasan <https://core.ac.uk>

<https://www.avogel.com> Vogel A. plant encyclopaedia

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2021 ולרינה איטלקית *Valeriana dioscoridis* גיאופיט עשבוני (מרץ 2021). פורחי החודש, כתב-עת "כלנית", מספר 8.

<https://www.kalanit.org.il/valeriana-dioscoridis-03-2021>